

Socialstyrelsen

Anbefalinger

UDSATTE GRAVIDE MED SKADELIGT RUSMIDDELFORBRUG

Viden til gavn

Indledning

Denne publikation præsenterer anbefalingerne i forløbsbeskrivelsen for udsatte gravide med skadeligt rusmiddelforbrug. Formålet er at give læseren et hurtigt overblik over Socialstyrelsens faglige anbefalinger til tilrettelæggelse af en specialiseret indsats til målgruppen.

Forløbsbeskrivelsen bygger på aktuelt bedste viden og beskriver, hvilke indsatser målgruppen har behov for med fokus på det gode forløb for den gravide og det kommende barn.

Anbefalingerne kan bruges selvstændigt, men for at forstå baggrunden for anbefalingerne henvises til Forløbsbeskrivelse. Udsatte gravide med skadeligt rusmiddelforbrug, som findes på Socialstyrelsens hjemmeside.

Målgruppen har typisk komplicerede problemstillinger og behov for en specialiseret indsats, der imødekommer en flerhed af problematikker. Det stiller særlige krav til tilrettelæggelse og sammenhæng i indsatsen. Anbefalingerne er målrettet en flerstrengt specialiseret og koordineret faglig indsats til målgruppen i både kommunalt og regionalt regi.

Målet er at indsatserne understøtter et helhedsorienteret, sammenhængende og udviklingsstøttende forløb, der går på tværs af social- og sundhedsområdet. Indsatser, der vil komme den gravide, barnet og familien til gode i form af reduktion af risiko for fosterskader og livslange specialindsatser til barnet og familien.

ANBEFALINGER

1

Fagpersoner med målgruppekontakt deltager i forebyggelse, tidlig opsporing og intervention

Fagpersoner med kontakt til målgruppen kan være praktiserende læger, børnelæger, jordemødre, sundhedsplejersker, medarbejdere i psykiatrien, sagsbehandlere i fx jobcentret og familieafdelingen, rusmiddelbehandlere, gadeplansmedarbejdere, pædagogiske medarbejdere, psykologer, medarbejdere på væresteder, herberger og forsorgshjem og andre sociale tilbud, herunder også civilsamfundsorganisationer.

Socialstyrelsen anbefaler:

- at fagpersoner med kontakt til målgruppen:
 - kender til tidlige forebyggende indsatser til målgruppen, herunder lokale tværsektorielle samarbejder.
 - henviser til familieambulatorium og rusmiddelbehandling¹ samt laver en underretning til myndighed på familie- og evt. voksenområdet.
 - Kender til muligheder for psykiatrisk udredning eller behandling såfremt den gravide eller partner har psykiske vanskeligheder og samtidigt skadeligt rusmiddelforbrug.
- at læge, rusmiddelbehandlingstilbud, familieambulatorie og andre relevante aktører tilbyder adgang til seksuelle og reproduktive sundhedsydelse, herunder familieplanlægning og relevant prævention.

2

Indsatser er målrettede og bliver iværksat hurtigt

Det er vigtigt at indsatser til målgruppen iværksættes hurtigt for at minimere risikoen for skader på fosteret, da varighed, hyppighed, timing og omfanget af den gravides forbrug af rusmidler under graviditeten har stor betydning for risikoen for udvikling af fosterskader.

Socialstyrelsen anbefaler:

- at den gravide hurtigst muligt får tilknyttet en koordinator, der kan sikre den tværgående koordinering af indsatser, så forløbet bliver effektivt og velkoordineret fra starten.
- at den gravide på baggrund af en helhedsorienteret udredning tilbydes indsatser, som i intensitet og indhold er målrettet hendes individuelle behov i overensstemmelse med vedkommendes situation, ressourcer og udfordringer.
- Vurderes det eksempelvis, at den gravide har behov for specialiseret døgnbehandling, bør det tilbydes med det samme. Som en del af den specialiserede døgnbehandling kan der indgås kontrakt om frivillig tilbageholdelse jf. § 1 i Lov om tilbageholdelse af stofmisbrugere i behandling.

¹ Begrebet "rusmiddelbehandling" dækker i denne sammenhæng over både alkohol- og stofmisbrugsbehandling.

3 Indsatser er flerstrengede og helhedsorienterede

Gravide i denne målgruppe har komplekse støtte- og indsatsbehov og deres livssituation nødvendiggør at flere indsatsområder iværksættes samtidigt. I forbindelse med en velkoordineret helhedsorienteret indsats fordres et samtykke til at samarbejde med relevante aktører. Det er vigtigt, at den gravide giver samtykke til både at indhente samt videregive oplysninger.

Socialstyrelsen anbefaler:

- at den gravide tilbydes respektfulde og inddragende forløb, hvor samarbejdet foregår i en åben dialog med respekt for den gravides ønsker, drømme og beslutninger.
- at den gravide tilbydes specialiserede indsatser med både familie- og rusmiddelbehandling i tæt samarbejde med den specialiserede svangreomsorg i familieambulatorierne og evt. psykiatrien. Indsatser bør løbende vurderes og justeres for at sikre, at de imødekommer og afspejler den gravides, eventuelle partners og det kommende barns aktuelle behov og situation.
- at den gravides partner bliver inddraget i de familieorienterede indsatser, der iværksættes og selv tilbydes rusmiddelbehandling, når det er relevant. Øvrig familie og netværk inddrages når de udgør en mulig støtte for den gravide, det kommende barn og eventuelle partner.
- at den gravide og evt. partner støttes i at deltage i sociale- og lokale netværk og i at få relevant hjælp fra civilsamfundet.

4 Indsatser omfatter støtte til familien efter fødslen

Tiden efter fødslen er sårbar, og familier med rusmiddeludfordringer kan have særligt stort behov for støtte og hjælp, der tilpasses den livssituation, de kommer hjem til.

Socialstyrelsen anbefaler:

- at kvinden, barnet og evt. partner tilbydes relevante indsatser efter fødslen i form af fortsatte eller nye indsatser. Fx sundheds- og socialfaglige indsatser til barnet hvis der er risiko for/eller konstateret, at barnet har skader efter morens rusmiddelforbrug under graviditeten², samt fortsat og/eller forebyggende rusmiddelbehandling og sociale- og familieorienterede indsatser.
- at oplysninger, efter samtykke fra mor/forældre, deles af relevante aktører med henblik på at indsatser koordineres i overgange mellem faggrupper, sektorer og behandlings- og sociale indsatser efter fødslen.
- at forældre tilbydes opfølgende støtte, hvis barnet anbringes uden for hjemmet.

² Læs mere om, hvilke indsatser der er behov for hvis barnet er prænatalt eksponeret i: [Forløbsbeskrivelse. Børn og unge med komplekse funktionsnedsættelser som følge af prænatal eksponering for rusmidler og/eller afhængighedsskabende medicin.](#)

5 Organiseringen omfatter tværgående samarbejdsaftaler

En central forudsætning for at indsatserne bliver koordinerede og helhedsorienterede er, at der etableres gode rammer for det tværgående samarbejde.

Socialstyrelsen anbefaler:

- at der udarbejdes en tværgående samarbejdsaftale mellem myndighed på familieområdet, den kommunale rusmiddelbehandling og familieambulatoriet. Samarbejdsaftalerne bør indeholde aftaler om, hvilke aktører der har ansvar for hvilke delelementer af den samlede indsats til målgruppen. Samarbejdsaftalen bør være fælles regionalt og præcisere, hvem der indkalder til netværksmøder mellem de centrale aktører, og hvilke øvrige aktører der kan indkaldes i hvert enkelt tilfælde.
- at arbejdet med målgruppen så vidt muligt varetages af de samme medarbejdere i de relevante kommunale enheder fra sag til sag. Personkonsistens kan også være betryggende for den gravide i mødet med de mange aktører.

Centrale elementer i en samarbejdsaftale mellem region og kommune

- **Udpegelsen af en koordinator for hvert forløb**
 - Hvilken aktør skal koordinatoren komme fra?
 - Forventningsafstemning om koordinatorrollen
- **Netværksmøder**
 - Hvem indkalder til netværksmøder?
 - Hvor mange netværksmøder bør der minimum være, og hvornår i forløbet bør de ligge?
 - Hvornår og hvordan skal møderne varsles?
- **Inddragelse af den gravide og evt. partner**
 - Hvem oplyser og inddrager løbende den gravide og evt. partner i muligheder og beslutninger?
 - Hvem sørger for den gravides samtykke til at dele oplysninger?
 - Hvornår og hvordan inddrages den gravides øvrige netværk?
- **Indsatsplaner**
 - Hvad skal indsatsplanerne indeholde?
 - Hvem skriver dem?
 - Hvem iværksætter hvilken indsats?
 - Hvilken støtte kan den gravide tilbydes og af hvem og hvornår?
 - Hvem følger op på indsatsplanerne og undersøger, om indsatserne og planen skal justeres, så den passer til den gravides/parrets/familiens aktuelle behov?
- **Overgange**
 - Hvordan sikres smidige overgange for den gravide/parret/familien?
 - Hvem er kontaktpersoner hos de forskellige aktører, og hvordan kan de kontaktes?

Socialstyrelsen

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf.: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk

Indhold udarbejdet af Socialstyrelsen

Layout: 4PLUS4
Forsidefoto: Adobe Stock

Download eller læs rapporten på
www.socialstyrelsen.dk

Der kan frit citeres fra rapporten med
angivelse af kilde.

September 2022

